

ПОЧАТКИ ВІДРОДЖЕННЯ

Кирило-Мефодіївське братство. Першою підпільною організацією з українським характером було Кирило-Мефодіївське братство. Заснував його в Києві коло 1845 р. гурт молодих учених і письменників під проводом Миколи Гулака і Миколи Костомарова, а далі увійшов до нього Шевченко. Це був квіт тогочасної інтелігенції, люди з широкою освітою і науковими інтересами, перейняті ідеями романтизму і демократії. Вони свідомо поставили собі завдання дати громадянству нову політичну програму. Українську справу вони піднімали спільно з долею інших слов'янських народів, бажаючи створити об'єднання всіх слов'ян, в якому кожний народ творив би свою державу і мав змогу вільно розвивати свою культуру. Всіх мали зобов'язувати демократичні засади рівності, свободи, релігійної толеранції. Особливий натиск клали на визволення селянства з кріпацтва. Передумовою нового ладу було знищення абсолютизму, і братство вважало боротьбу з царатом за своє перше завдання. У слов'янському об'єднанні провідне місце мала займати Україна. Літературний маніфест братства "Книги битія українського народу" визначав Україні месіянстичне завдання в майбутньому світі: "І встане Україна з своєї могили і знову озветься до всіх братів своїх слов'ян, і почують крик її і не позостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сіятельства, ні превосходительства, ні пана, ні боярина, ні кріпака, ні холопа – ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні у Хорутан, ні у Сербів, ні у Болгар. І Україна буде непідлеглою Річчю Посполитою в союзі Слов'янським. Тоді скажуть всі язики, показуючи рукою на те місто, де на карті буде намальована Україна: "От камень, него же не брегоша зиждущі, той бисть во главу угла!"

Але Кирило-Мефодіївське братство не встигло здійснити свої наміри. Ініціатори організації ще не вийшли з кола теоретичних дискусій, коли їх заарештували і заслали. Що ідеї братства все-таки глибоко ввійшли у світогляд тогочасної інтелігенції, це була заслуга поезій Шевченка.

Шевченко. Автор вважає, що Шевченко ввійшов до Братства пізно і зберіг у ньому свої окремі, самостійні погляди. Своїм талантом він переростав інших братчиків і від початку справляв на них сильне враження своїм полум'яним словом. Те, що інші намагалися вкласти у параграфи статутів, він кидав у яскравих, огненних образах своєї поезії. Він, син селянина-кріпака, внук гайдамаки, виніс із своєї батьківщини Звенигородщини, глибокі традиції боротьби за волю і не менш жагучі бажання нової волі. Там, на краю степів, де живі були ще спомини про козаччину, де співали думи про Хмельницького, де ще доживали віку очевидці Коліївщини, де від непам'ятних часів ішли криваві бої, – Шевченко інстинктивно зрозумів минуле, що дозволяло йому мати свій власний погляд на давні часи і події. Для нього природний був ентузіазм щодо Запоріжжя, – так само, як ненависть до польської шляхти і нехоть до царату і нових панів. В його душі завжди єдналися

в нерозривну цілість прагнення політичної волі з соціальною боротьбою. Як ніхто інший, він знав злидні, нужду, упокорення селянина-кріпака і з усією міццю своєї палкої душі домагався знищення лиха. Як спадщину по давніх героїчних поколіннях він зберіг зрозуміння щодо активних виступів справжньої відкритої боротьби, коли інші його сучасники готові були обмежитися самою літературною пропагандою, то він своє “кайдани порвіте” розумів дослівно. Шевченко генієм своїм випереджав епоху; його слова справді належали не тільки сучасникам, але й “ненародженим”. Він вирішував не поточні питання, а вічні проблеми, сягав до самих основ національного буття. Тому його “Кобзар” був для всіх українських поколінь вічно свіжим джерелом самопізнання і натхнення.

Крип'якевич І. Історія України. – Львів: Видавництво “Світ”, 1992. – С. 290–291.